

Cu gura arsă de sete.
 Să nu mă duc sara-n sat.
 - Tăt gândesc, bade, de tine,
 Oare ce pământ te ţâne
 De nu vii mai des la mine?
 - Tîne-mă pământ cu rouă -
 Nu pot mere la-mândouă,
 Tână-mă pământ cu iarbă -
 Mă duc la care mni-i dragă.

1203

Foicica macului
 Jelui-m-aş și n-am cui,
 Jelui-m-aş codrului;
 Codru are frunza sa
 și nu-mni ascultă jelea.
 Foaie verde și-o alună
 Ș-am să merg să-mi cot de urmă,
 Ș-am să merg de bună samă
 Să dau otii cu-a me mamă
 Că de când m-am-străinat
 Multe reale m-o mâncat,
 N-am avut cui să le spui,
 Nicu cu cîne să mă mângeai.

1204

Pelin beau, pelin mănânc,
 Pe pelin sara mă culc,
 Cu pelinu mă-nvălesc,
 Cu străinu năcăjesc:
 Că străinu-i tăt străin
 De li-i purta tăt în sân
 Numa-odată de-l pui jos
 Iară-i străin cum o fost.

1205

Spune, măicușă, spune,
 De mai am noroc pă lume.
 - Io ț-am spus și ț-oi mai spune
 Că tu n-ai noroc pe lume,
 Când am trecut, pângă-o balta
 T-o căzut norocu-n apă.

1206

Măicușă, când m-ai făcut
 Doamne bine ț-o părut
 C-ai gândit că ai un prunc.
 Dar când m-ai văzut că-s fată
 Inima ț-o fost ca fiartă.
 Măicușă, ș-a mneu noroc
 L-ai țăpat cu ciupa-n foc,
 Măicușă, ș-a me tigneală
 O-ai țăpat cu ciupa-n pară.
 Câte-s răle și nu-s bune
 Tăte-s după mine funie,
 Rălele, mâncă-le-ar para,
 La mine cinează sara.

Obiceiuri și credințe

Sfânta Maria Mică - 8 septembrie

Se fac profeți ca la Sf. Maria Mare, care merg la o altă mănăstire decât la Moisei în 14 august. De obicei merg la mănăstirea din Dragomirești, sau la Biserica din Rozavlea.

Din această zi, până în 14 septembrie, Ziua Crucii, se postește și se ajună. Mai demult se mâncă numai miere de stup.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus

Ziua Crucii - 14 septembrie

PRACTICI MEDICALE. La Zua Crucii, mama lua pepini di pă ogradă și-i usca în pod. De ni să făce o bubă la oarecare ori de ne duré ceva, lua pepene, îl muié și-l puné unde ne duré.

Colecția PARASCA FAT. De la Maria Zah, 75 ani (Măria Uănuțului). 23 iunie, 1995, Urmeniș.

În zua de Zua Crucii ieși păpînaș rotat galbîn și-l pui undeva sus pă dulap - amu nu-i, da demult avem - și iarna când îi dor pă coconi grumajii, ieși mniez din iel și-i legi la grumaji. Îi tare bun de leac.

Și orice flori luate din zua de Zua Crucii îs tare bune de leac - mai bune ca din altă zî. S-o lecuit demult cu burene și cu ce-o putut; n-o băut atâtea tablete.

Colecția PARASCA FAT. De la Luchiana Făt, 76 ani, 30 martie 1998, Desești.

Cuvioasa Paraschiva - 14 octombrie

Este sărbătoare pentru bărbați, să-i ferească de accidente și alte prilejuri.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Sâmedru - Sf. Dumitru - 26 octombrie

In această zi se aleg oile de la stână și se osâmbresc păcurarii.

Mai demult, slugile erau angajate de la Sânjorzi până la Sâmedru, primind ca plată haine, bani, mâncare, oi, vite.

Această zi era numită și "ziua răilor", pentru că se eliberează slugile de la găzădă.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

NATURA - VREMEA. Sfântu Dumitru când află-n pomni frunză, și Sfântu Gheorghe cînd zine, și Sfîntu Gheorghe află frunză în pomni. Astă așe îi. Astă însamnă primăvară devreme și-i bine că-i toamnă târzii și primăvară devreme. Îi bine că nu-i pre mult iarnă.

Da' văd că-i frunză amu în pomni; nu multă, da' este. Îi bine. Toamnă lungă, că, ni, că n-o brumat încă. Îi octoberu gata imediat. Sfântu Gheorghe află și el frunză devreme, apoi.

CE SE ZICE DESPRE SÂMEDRU? Zâce că-i ZUA SLUGILOR, să osâmbresc slugii. La Sfântu Dumitru să osâmbresc păcurarii de la oi (își primesc simbria pentru anul care a trecut) Care vré, face iară târg, care nu, până primăvara. Pă la Sfântu Gheorghe fac iară târguri și să bagă la oi, păcurari.

I să mai zice ZUA RAILOR, di ce? că păcurarii-s răi, afurisiți. Numa aceia mai răi mărg de păcurari, care-s oamini au acasă ce le trebe. Care n-au nimnic, aceia-s răi, oamini răi, nemuncitori. Le place-a tra' bota după ei la oi și atât; să n-aibă nici o grija, să-i deie stăpânu dohan, mâncare, haine și când să osâmbre, bani, sămbria. Da, aceia-s slugi, care nu vreau munci. Care muncește, are tot ce dorește.

Colecția PARASCA FAT. De la Luchiana Făt, 77 ani, 26 oct. 1998, Desești

Arhanghelii Mihail și Gavril - 8 noiembrie

Mai demult, în această zi se făcea praznic, pregătindu-se mâncare și băutură. Se dădea la cei săraci.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

In ziua de Mihail și Gavril trebuie să cauți "mere de stânjar" și să le tai în două. Dacă în ele găsești furnică - înseamnă că anul va fi bogat; dacă găsești vierme - anul va fi sărac.

Colecția ION CHIȘ STER, Boiu Mare. De la Ioan Lenghel, 64 ani, 1979.

Patru frați stau la un loc, Înveliți într-un cojoc,

(BZN)

Siliptii - Filipii - 12 noiembrie

In această zi se leagă foarfecele și melița cu o sfoară - să lege gura lupilor și urșilor să nu mănânce oile și vitele la munte.

Iși afumă casa cine vrea să lucreze în această zi.
Mai demult, în sat, a avut loc următoarea întâmplare:

Un om a plecat după fân pe la cântatul cocoșilor. S-a întâlnit cu un om călare pe un lup și mai mulți lupi după el. Unul era șchiop. Omul călare pe lup i-a spus celuilalt să nu lucreze în ziua asta, că va muri. Dar nici să nu spună la nimeni cu cine s-a întâlnit. Omul nostru a venit acasă și i-a spus la femeie să nu mai lucreze în ziua de Siliptii lupilor că nu-i bine. Femeia s-a mirat, că doar ea știa că poate lucra. Ea a tot întrebat, să-i spună de ce nu-i bine a lucra și cine i-a spus asta.

Omul i-a povestit tot. Când a ieșit afară să dea de mâncare la cal, l-o mușcat lupul cel șchiop. Omul o turbat și-o murit.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Postul Crăciunului

Cei care postesc, fierb și spală vasele cu leșie.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Indreiu - Indreiu fetelor - Sf. Andrei - 30 noiembrie

Fetele ajună, iar seara fac o turtă din făină, numai cu sare și apă. Jumătate din turtă o mănâncă, iar jumătate, peste noapte, o pun sub cap, să-și viseze ursitul că-i aduce apă. Alte fete se culcă pe laită, după masă, cu fața de masă sub cap, pentru a-și visa ursitul. Altele, mâncau jumătatea din turtă pe tăietorul de lemn, să audă din ce parte vin zgomote, că de-acolo îi va veni și ursitul.

Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

În ziua de Indrei, fetele care vor să-și viseze ursățul, viitorul bărbat, ajună până sara. Sara își coc o turtașă făcută din apă adunată de trei ori în gură de la fântână sau de la izvor, făina luată de trei ori cu trei degete și sare tot de trei ori cât pot lua cu trei degete. După ce a copt, fata ia turtașă, o pune pe vârful capului, ieșe afară din casă în ogradă și se asează pe tăietor. Prinde apoi turtașă de pe vârful capului cu amândouă mâinile, o rupe și o mănâncă. Și noaptea pe cine visează că îi aduce apă, acela îi ursățul ei și se va mărîta cât de repede poate, în câșlegi.

Când informatoarea a terminat de spus, fata a zis că și ea a făcut la fel dar a visat numai apă și omăt, că tăt să apropia, numai nu ajungea să beie și de ciudă s-a trezit din somn și s-o dus să beie apă. Informatoarea i-a spus: "Încă nu îi-o fost rându de mărîtat, de aceea n-ai visat pă nime!"

Colecția MARIA ELENA TIMIȘ, Rozavlea De la Maria Uglă 82 ani, 1982.

Aceluia căruia i s-a luat laptele de la vacă, trebuia să taie, în ziua de SânAndrei, înainte de răsăritul soarelui, cu o singură lovitură, o botă din gârmoz. Apoi își scotea haina, o punea jos și o bătea cu bota tăiată. Procedând astfel, cel care a luat laptele va veni și-și va recunoaște fapta și-l va ruga să nu mai dea în haină, pentru că-l doare.

Colecția ELENA FLORIAN, Sălnița. De la Găvrilă Costea, 68 ani, 1980

Alte credințe și obiceiuri

Nu-i bine să colinzi vara, sau în orice anotimp în afară de postul sau sărbătorile Crăciunului și Anului Nou, până la Bobotează. De colinzi în alt timp al anului, îți cresc buboaietă pe fund sau vine ger mare, ninge.

Colecția DUMITRU IUGA.

Femeile nu-i bine să umble cu corinda la Anu Nou.

De Anu Nou, la miezul nopții, se pune pe masă o oglindă, două pahare cu apă și într-unul se pune o verighetă de aur. În fața oglinzii se pun două lumânări. Cea/cel care se uită în oglindă își vede ursita deschizând ușa.

În sara de Anu Nou, fetele care vor să se mărîte trăsnesc cu c... în ușa cotețului, zicând:

- Hui, iestimp!

Dacă porcu nu grohăie, se trăsneu iară, zicând:

- Hui, la altu-an!

De câte ori grohăie porcu, peste atâția a(n)i se mărîtau. Dacă porcu nu grohăie nici amu, zîceu:

Are casa cucului.

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicârlău, 2002

Să mă mai văd odată fată
Aș ști conciu cum să poartă;
Că l-aș purta cu Tânără -
De m-ar cere domn - n-aș mere;
L-aș purta înțărălat -
N-aș mere după-mpărat!
Săracile mamile
Cum își Tânără fată:
Le Tânără, ca apa puțană,
Le dau pe mână străină
Și le poartă ne-ncălcătate
Precum n-au fost învățate.

Cât-ii Gutăiu de mare
Numa două drumuri are,
Două drumuri și-o cărare;
O cărare cu nisip
Mărg coconii toți pe rând,
Maicile-napoi plângând.
- Mereți, voi maici, înapoi,
Noi nu merem la război;
Noi ne ducem în armată,
Mărg băieți din țara toată.
Își cheamă țara feciori
Sub drapelul tricolor
Să depuijurământul
Cum să-și apere pământul,
Să păzască la hotără
România, scumpă țară,
Să păzască-a lor moșie
Scumpa noastră Românie.

La mândruța me în curte
Rozmalin până-n gerunte,
La mândruța me la poartă
Este-un nuc cu frunza lată
Și-n vârvuțul nucului
Cântă puiu cucului;
Mai în jos pe rămurele
Cântă două păsărele,
Una gros, alta subțâre -
Amândouă-s despărțire,
Despărțire cu năcăz,
Musai, bade, să te las;
Despărțire, cu dor mult,
Musai, bade, să te uit.
Mamă-ta, ar putea zice,
Dragostea să nu ne-o strice,
Tată-tău ar putea face
Să ne deie nouă pace.

Mândră, când ti-i mărîta
Teamă-mă la nunta ta,
Teamă-mă de temător

De mnire nu ţi-s dator,
Teamă-mă să-ť fiu finuť
Că io ă-am fost și drăguť,
Că și mnire ă-am vu fi
Dar nu m-ai ţiut iubi.

1211

Căpitane Pavale
- Trandafir frumos
Unde duci cătanele?
- La război săracile
- Nu le băga tare-n foc
C-am un frate la mijloc
Nu le băga tare-n pară
Că vrea să iasă-afară.
Căpitane căpitane
Ia mai coată prin dosare
Foaia me de liberare
Am cotat-o mă-recrute
Și mai ai zile trei sute
Și-ai să stai cu arma-n față
Să-ți aperi a ta viață
Și să-ți aperi patria
Să-ți fie cinste de ea.

1212

Când războiu a-nceput
Multe lacrimi au căzut;
Nu mai vezi tineri la plug,
Nici cei patru boi la jug;
Plugul, două vaci îl trag,
De coarne țâne-un moșneag
Și-o nevastă-nlăcrimată
Strigă, cea, hois, câteodată
Că bărbatu-i în armată,
N-o scris cartea aşteptată;
În armată, el-i dus
Pe frontieră la rus.

1213

Cucul cântă, mierla zboară,
Doru badii mă omoară;
Bădița mni-i mărișor,
După el eu stau să mor.

1214

Trenule cu șase roate
Nu mă-nstrăina departe
Că n-am cine să mă coate:
Nici am frați, nici am surori,
Gândești c-am pticat din nori,
Din norii cu pticurii
În țara cu străinii.
Trenule, când-i pleca
Rabdă-te, nu ţuiera
Că te-a auzi mândra -
Tare rău s-a supără.

- Hui, veci!

Dacă nici amu nu grohăie porcu, ziceu că-n veci nu s-or mărita.
Feciorii puneu cuie și se-mpunge(a)u tare.

Colecția GEORGETA MARIA IUGA, Borșa. De la Illeana Mihali, 32 ani, 1981.

In Boiu Mare, când se face o casă nouă se pune în fundație un pui de găină, viu. Il iezi și așezi o piatră pe el și torni beton și apoi te duci în continuare. Se pune în colțu din jos, unde trebuie sprijin mai mare, unde-i fundația mai mare.

Colecția DUMITRU IUGA, Boiu Mare. De la Valer Cherebet, 50 ani, 1995.

Unde se pune mătură la poartă, este fată de măritat.

Colecția GEORGETA MARIA IUGA, Borșa. De la Illeana Danci, 28 ani, 1981.

La fete, să sie frumoase, se strâng flori și face baie cu flori.

Colecția GEORGETA MARIA IUGA, Borșa. De la Illeana Mihali, 32 ani, 1981.

In prima scăldușă se pune strună de ceteră, să aibă voce când a si mare.

Colecția GEORGETA MARIA IUGA, Borșa. De la Illeana Mihali, 32 ani, 1981.

In Boiu Mare, în zorii zilei de Bobotează femeile întindeau un lanț în curte și presărau grâu în verigile lui, apoi dădeau drumul găinilor. Se credea că fiecare găină va oua atâtea ouă câte boabe a mânca.

Colecția ION CHIŞ STER, Boiu Mare. De la Ioan Lenghel, 64 ani, 1980.

La Anu Nou fetele se duceau cu un cârnăt la produh. Un capăt îl țineau între picioare, celălalt îl băteau de ghiață zicând:

Sânvăsâi tărcat,
Dă-mi, Doamne, bărbat...

Din cârnățul respectiv îi dădea să mănânce, la vergel, feciorului cu care voia să se mărite.

Colecția ION CHIŞ STER, Finteușu Mic. De la Clarița Voicu, 67 ani, 1981.

După ce s-au întărit bine, cocii primiți de copii la colindat, sunt dumicați și fierți. Apoi se pun peste ei bucăți de cârnăți, slănină și brânză. Iese o mâncare gustoasă care se numește paleoucă.

Colecția ION CHIŞ STER, Finteușu Mic. De la Clarița Voicu, 67 ani, 1981.

Dacă se îmbolnăvesc oilă, se ia stavila de la moară și se pune în strungă, să treacă oilă peste ea. Te duci la miezul nopții, în pielea goală, și iezi stavila de la moară. În timp ce o duci la staur, n-ai voie să te uiți înapoi. După ce o așezi jos, în strungă, pui un rând de glii peste ea și apoi dai drumul oilor să treacă peste ea.

Colecția ION CHIŞ STER, Libotin. Grup de bărbăti, 1981.

Să nu ţuieri în casă - rămâne pustie.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus.

Când se desfăcea urdinișul la stupi, se dădea drumul albinelor printr-un gâtlan de lup (un inel din cartilaj de gât de lup), ca să fie puternice ca lupul și să fure miere de la alții stupi, cum răpește lupul oilă.

Pentru ca albinele să nu plece la vecini, se înoda iarba în fața stupului sau se aruncă în fața coșnițelor nisip și se stropea cu apă.

Colecția ION CHIŞ STER, Boiu Mare. De la Ioan Lenghel, 64 ani, 1980.



D. Iuga: Ansamblul din Vadu Izei la „Hora la Prislop”, 1999

Ce-i în casă

Și nu-i făcut de om?

(Creșterea în gerinde)